

Posudek habilitační práce

Habilitační obor: Architektura a stavitelství

Uchazeč: Ing. Martin Vonka, PhD

Oponent: Doc. Ing. Michael Rykl, PhD

Název habilitační práce: Typologie stojících zděných továrních komínů

Aktuálnost námětu habilitační práce

komentář: velmi potřebné, zanikající stavební druh

vynikající nadprůměrný průměrný podprůměrný slabý

přístup k řešení

komentář: viz samostatný text

vynikající nadprůměrný průměrný podprůměrný slabý

Kvalita a správnost dosažených výsledků

komentář: výhrady v interpretaci formy architektonického ztvárnění + různé drobné. - viz samostatný text

vynikající nadprůměrný průměrný podprůměrný slabý

Původnost dosažených výsledků

komentář: viz příložený text.

vynikající nadprůměrný průměrný podprůměrný slabý

Publikování výsledků

komentář:

vynikající nadprůměrný průměrný podprůměrný slabý

Oponentní posudek na habilitační práci Martina Vonky - příloha k formuláři

Typologie stojících zděných komínů

Práce je logicky členěna na metodologii, názvosloví (velmi důležitá, v mnohých pracích opomíjená kapitola!), funkci, tvary a rozměry, součásti a doplňky. V závěru se věnuje i následnému životu- degradaci, pragmatickým přestavbám i novým cíleným úpravám (konverzím).

Autor je podle soupisu literatury dlouhodobým předním znalcem v oboru a zjevně je za ním veliký kus pečlivé práce, kterou nyní shrnuje ve svém habilitačním spisu.

Práce má své těžiště v komínech jako stavebním díle, částečně zabíhá do tématu historického výrazu architektury, k nimž komíny bezesporu patřily. Autor registruje i společenský rozměr komína jako symbolu.

Nyní se pokusím pojmenovat některá problémová místa. Některá jsou jen nešťastnou formulací, některé aspekty jsou závažnější. V některých případech si dovoluji upozornit na analogické jevy „nekomínové“ architektury a stavitelství. V některých případech text vyvolává doplňující otázku

str 12 poslední odstavec dole- nerozumím – jaké znaky starých komínů s dnešní technologií?

str 24 - 3. odstavec odspodu pojem „data“- obecný zlovyk angličtinou kontaminované digitální doby, používat pojem *data* namísto *údaje*, *skutečnosti*, *fakta* nebo *informace*: zde je dokonce nejen jazykově nepatřičný, ale i zavádějící – v kontextu průzkumu archiválií tento pojem ihned evokuje letopočty! Obdobně, i když bez tohoto zmatení je pojem nepatřičně použit i na str. 108

str. 36 – sjednocení formátů cihel v r. 1949. Byl to opravdu jen výsledek odborné diskuse? Anebo se již do toho shodou časových okolností zároveň propisuje unifikace výrobků znárodněných podniků, zjednodušení sortimentu? Patrně by se to objevilo v protokolech z jednání k tomu proběhlých. Nevím, jen mne napadlo. Tento jev – redukce meziválečného sortimentu a unifikace - byl na počátku socialismu běžný.

Zásadní připomínku mám k vyhodnocení i k některému názvosloví formální podoby komínů a jejich proměně.

Autor si samozřejmě všímá historizujícího ztvárnění podstavce hlavice komína a také dějin těchto detailů na komínech.

Z časové osy autorem představené na konci práce velmi elegantně vyznívá opouštění zdobnosti hlavice a rezignaci na podstavec. Očekával bych krátké hodnocení na téma kontextu obecných trendů v architektuře: opouštění historizujícího nadbytečného detailu ve prospěch ryzí funkčnosti se u komínů krásně kryje s trendem „Nové věčnosti“ a posléze

funkcionalistické doktríně. Piedestaly i hlavice zmizí. Směřování k tomuto , bohužel ale nevyřčenému kontextuálnímu závěru, je zřejmé na více místech textu.

U podstavců je zřejmé, že jde o univerzální piedestal (postament-synonymum) řádové architektury, který může být pod jakýmkoli sloupem či pilastrem. Stačí otevřít jakoukoli předlohovou knihu řádové architektury v podstatě od renesance do 2. pol. 19. stol. a najdeme tu plejádu řádových piedestalů v různé náročnosti. Přesně to komíny používají. Interpretace takových piedestalů pro jiný kontext než budovu představují např. morové sloupy, podstavce pod křížky, sochy, ale i třeba vítězné sloupy s osvětlením (Čechův most) nebo kandelábry lamp před Rudolfinem. Historizující ztvárnění komína jako sloupu (vítězného?) je tak logicky v řadě jiných interpretací sloupu na piedestalu.

V tomto kontextu se ptám na nápadně vysoký zdvojený podstavec komína ve Smržovce str 59 a obr 4b: odkud je komín vidět? Nepotřebuje zdvojený piedestal pro nějaké speciální pohledy? Pohled zblízka a pak přes nějaké střechy?? Vrstvení piedestalů známe jinak právě z košatějších morových sloupů.

Obdobný tvaroslovný problém pozoruji u hlavice. Zabředáme-li do formálního ztvárnění, je třeba opět otevřít předlohové knihy 19. stol. Hlavice komína je někdy interpretací sestavy kladí – tedy architráv redukovaný na jeho abakus, dále vlys a římsa s různě náročnými podpůrnými prvky (obr 38I, 38C, 43 C)

Jindy hlavice interpretuje toskánskou hlavici, samozřejmě že s okrouhlým a nikoli čtvercovým abakem. Odspodu tedy prstenec, krček, echinus a abakus (obr. 40 C,G, D).

Cokoli mezi je také možné.

v tomto kontextu je nepatřičný pojem kordonová římsa – str 77 – to je římsa, oddělující skutečné či formální výškové úrovně v sestavě patrového řádu. To ovšem není případ komínové hlavice. Inkriminovaná drobná „římsa“ je tedy podle povahy celé hlavice buď abakem pomyslného architrávu, anebo prstencem toskánské hlavice.

Přechod mezi podstavcem – piedestalem a dříkem mívá podobu dosti volnou, náznak patky vidíme jen někdy (46C). Přechodový prvek , odvádějící vodu je zde na rozdíl od řádových sloupů, (vzniklých ve Středomoří) domyšlen pro podmínky střední Evropy.

Dále:

Ubouraný komín v Holýšově, zmíněný na str 109, přestavěný na válečnou pozorovatelnu: Autor zde cituje svůj příspěvek z r. 2020. Tento komín byl však publikován již 10 let předtím Z. Procházkou ve sborníku Dějiny staveb, který vychází každoročně již přes 20 let a mimo jiné obsahuje i příspěvky k dějinám industriálu. Autorovi nejspíš toto periodikum není známé. Spatřuji v tom reálný fakt, že specializace a specializované konference a publikace nás všechny badatele svírá do časových kleští a spirála specializace se utahuje. Stane se tak, že budeme vyváděni....

K tématu oprav: torkrety jako oprava v komíně – jaké měly důsledky? Na zdivo hist. staveb jinak velmi devastující.

K závěru- str 121 . souhlas spotřebou dalšího archivního průzkumu, komínů, co již nestojí. Doplnil bych, ale i zvláštní pozornost věnovat komínům, které mají plánovou dokumentaci, ale postaveny byly jinak – příčiny mohou být různé, možná se tam tříbí názor a empirie. Z jiných druhů staveb jsou případy nerealizované či jinak realizované vždy výzvou po příčinách a třeba i jejich obecnější platnosti.

Závěr: práci rozhodně doporučuji k obhajobě , autor je dostatečně erudován k získání akademického titulu docent.

Pro případnou publikaci je třeba diskutované partie doplnit anebo do tématu např. formální architektury příliš nezabředat.

Doc. Michael Rykl

19.12.2023